

ОСВІТА В ЛІТНЬОМУ ВІЦІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗМІЦНЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ТА КОГНІТИВНОГО КАПІТАЛУ

Розанов В.А., Кременчуцька М.К., Рейтарова Т.Є.

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, Україна

Більшість країн західного світу в останні десятиліття змушені вирішувати соціальні, економічні і психологічні проблеми, пов'язані з демографічною модернізацією. Її сутність полягає в переході від високої народжуваності і високої смертності до низької народжуваності і низької смертності, що неминуче призводить до старіння населення. На пострадянському просторі відбуваються в чомусь схожі процеси, зокрема також спостерігається збільшення частки людей похилого віку і зниження частки дітей, підлітків та молоді, але за інших причин.

Найважливішою відмінною рисою сучасності є «стиснення історичного часу» - інтенсифікація всіх видів діяльності і прискорене впровадження різних технологічних нововведень (Капіца, 2004). Вважається, що технологічні нововведення на зорі людства впроваджувалися століттями, ще 150-200 років тому нове приживалося протягом декількох поколінь, а в останні роки за життя одного покоління впроваджується таке число новинок, що змінюють наше життя, що не всі здатні до цього пристосуватися. Є й інші ознаки - швидкість зміни технологічних укладів, динамічність на ринку праці і необхідність постійного перенавчання.

Все це в тій чи іншій мірі - наслідки глобалізації, яка нікого не залишає осторонь і визначає новий, безпрецедентний рівень стресу. Як пише С. П. Капіца «Стрімкість змін, характерна для нашого часу, призвела до кризи і стресу на рівні особистості, сім'ї та суспільства, що виражається і в інфантильності, і у втраті орієнтирів, і в багатьох проявах суспільної свідомості, в мистецтві і літературі» (Капіца, 2004). При високих темпах розвитку суспільства і економіки піддаються ерозії ідеологія, мораль і моральні цінності, тобто основні смислові маркери суспільства. Ці поняття формуються і закріплюються протягом тривалих процесів, в той час як в умовах наростаючого темпу модернізації та глобалізації для цього просто не вистачає часу.

Нарешті, ще однією рисою модернізації та глобалізації в наш час є виключно потужний вплив інформаційних технологій. Все те, про що говорилося вище, втручається в життя всіх і кожного, впливає на великі контингенти населення. Так, сучасна економічна модель вимагає постійного споживання, і на догоду економіці сучасні телебачення, кіно, супутникові програми і інтернет через рекламу і видовищні програми просувають конс'юмеризм, гедонізм і загальне прагнення до комфорту. Сучасна цивілізація - це цивілізація комфорту, в якій залишається мало місця для «великих смислів», підточуються і оголошуються застарілими традиційні цінності, підриваються основи сім'ї (Новосолова, 2013). Цьому в значній мірі сприяє телебачення, реклама і повсюдний інтернет-контент, який пропагує індивідуалізм і егоїзм, а також замінює сенс видовищністю, реальність віртуальністю.

Можна констатувати, що ці три провідних фактори сучасної реальності поряд зі зміненим характером праці, соціальними і екологічними проблемами, які накопичуються, урбанізацією і глобальної інформаційної перевантаженням визначають більш високий рівень напруги в суспільстві і хронічний стрес. Цей стрес можна назвати стресом модернізації. Будучи психо-соціальним за своїми характеристиками, він, тим не менш, проявляє свою дію за рахунок залучення консервативних загально-біологічних механізмів, що супроводжується погіршенням фізичного та психічного здоров'я великих контингентів людей (Розанов, 2013). На цьому тлі проблеми поколінь стають все більш гострими, розрив між «батьками і дітьми» та особливо між «дідами і дітьми» (смісловий, цифровий і ціннісний) ще більше посилюється, причому спостерігаються наслідки, що в тому числі стосуються психологічного благополуччя і здоров'я поколінь.

Сьогодні в середньому ми живемо на ціле доросле життя довше, ніж наші прадіди. Дана ситуація зумовлює не тільки формування нових потреб і здібностей літніх людей, але і відмова від уявлень, де вік розглядається як патологія. Вік - це не патологія, вік - це потенціал. Найбільше всього люди похилого віку не хочуть залишитися в бездіяльності, їм хочеться реалізувати упущені можливості в освіті, творчої діяльності, родинних відносинах. Вони задаються питанням-як слід провести цей час? Як провести цей час з користю?

Виходячи з сучасної ситуації в галузі освіти дорослих, необхідно заохочувати прагнення літніх людей до безперервної освіти, при забезпеченні доступу до різних форм освітніх програм, пристосовувати методи освіти до можливостей людей похилого віку і зберігати варіативність форм освіти літніх людей відповідно до їх схильностями і особистісними можливостями, перевага в наданні освітніх послуг давати тим навчальним закладами, які мають можливість отримувати освіту для літніх людей молодим складом викладачів, концентруватися на освітніх підходах як засобах поліпшення психічного здоров'я якості життя літніх. Важливим при цьому є залучення молоді до викладання літнім, тобто об'єднання поколінь на нових умовах, задля освоєнні технологій літніми людьми, просування психічного здоров'я, когнітивної ефективності, «тренування мозку» і т.ін. Ця технологія, на наш погляд, ще не достатньо використовується, вона могла би бути широко впроваджена як в межах активності соціальних служб, так и в університетах для «третього віку», які стають все більш поширеними в усьому світі і які становлять собою важливу систему соціалізації старшого покоління.

ЛІТЕРАТУРА

Кременчуцкая М. К. Обучение как жизненный ресурс // Время и мысль. – 2014. - № 3. – С. 24-26.

Розанов В.А., Рейтарова Т.Е. Образование для пожилых в контексте проблемы психического здоровья / Образование через всю жизнь. Мат. 11-й междунар. конф., С-Петербург, 2013, ч.1, с.282-285.